

'De onderdrukker mag niet winnen'

Hoe help je slachtoffers van geweld en hun naasten met hun trauma's? Psychiater Fedia Jacobs van het Sinai Centrum schreef er een boek over: *Pijnlijke verrijking*.

FRANS BOSMAN

Marcel is in de zestig. Hij is in zijn jeugd beschadigd door zijn vader, die afschuwelijke dingen in het concentratiekamp had meegemaakt. "Schuldloze schuld," noemt psychiater Fedia Jacobs dat. "De vader van Marcel kon het waarschijnlijk niet helpen dat hij de sfeer in zijn gezin op een negatieve manier beïnvloedde."

De vader is overleden, maar Marcel kan niet loskomen van het gruwelijke verhaal dat die hem vertelde, en van de scheefgegroeide gezinsverhoudingen. Jacobs: "Om zich verder emotioneel te ontwikkelen moet Marcel zich afvragen wat voor hem zelf de betekenis van dat verhaal is. En wat de band met zijn vader voor hem betekent."

Jacobs neemt zijn patiënten tijdens een pijnlijk proces bij de hand. Hij probeert ze met levenslang vermeden zware thema's te confronteren en de ban te breken. "Dat kan uiteindelijk een verrijkend proces zijn," zegt hij.

De orthodox-joodse Jacobs werkt al meer dan 25 jaar bij het Sinai Centrum in Amstelveen, dat zich lang richtte op de hulp aan Joodse oorlogsslachtoffers. Door de kennis die daarbij werd opgedaan, is het centrum in de loop der jaren uitgegroeid tot een instituut voor het behandelen van mensen die getraumatiseerd zijn door *manmade disasters*.

Het gaat al lang niet meer alleen om Joodse slachtoffers. Die zijn er nog wel en er zijn ook nog steeds andere oorlogsslachtoffers uit Nederland en het voormalige Nederlands-Indië in behandeling, maar sinds vijftien jaar zijn de cliënten vaak vluchtelingen, veteranen en nabestaanden en verwanten van allerlei groepen slachtoffers.

Jacobs schat dat er enkele honderdduizenden zwaar getraumatiseerden zijn in Nederland. "Veel vluchtelingen hebben ongehoord gruwelijke dingen meegemaakt. Mannen en vrouwen die er als kind getuige van waren dat hun ouders werden vermoord. Ook veteranen kunnen verschrikkelijke dingen hebben doormaakt."

De polikliniek van het Sinai Centrum behandelt jaarlijks 2500 patiënten die zelf hulp hebben gezocht of via de GGZ zijn doorverwezen.

Het zijn niet de gemakkelijkste gevallen, zegt Jacobs. "Wij beschouwen het al als een groot succes als we de ergste symptomen kunnen verminderen en de kwaliteit van leven kunnen verbeteren, als mensen beter contact kunnen maken." Hij heeft er een boek over geschreven: *Pijnlijke verrijking*. Daarin beschrijft hij een aantal behandel sessies.

Afgezien van Marcel ontmoet de lezer een Afghanistanveteraan, de dochter van een politieke vluchteling, een Indisch troostmeisje en een Joods onderduikkind dat nooit afscheid van haar omgekomen ouders heeft kunnen nemen. Gruwelijk is ook het verhaal van de vrouw die als kind bij de executie op straat was van de man die had willen voorkomen dat zij zag hoe een groep gijzelaars werd doodgeschoten.

Jacobs gaat bij zijn therapie uit van drie 'belevingstoestanden', die hij innerlijke decors noemt: 'het daar en toen', 'het hier en nu' en 'het daar en nu'. De eerste generatie blijft emotioneel in het daar en toen zitten, de plek en de periode van het geweld. "De na-

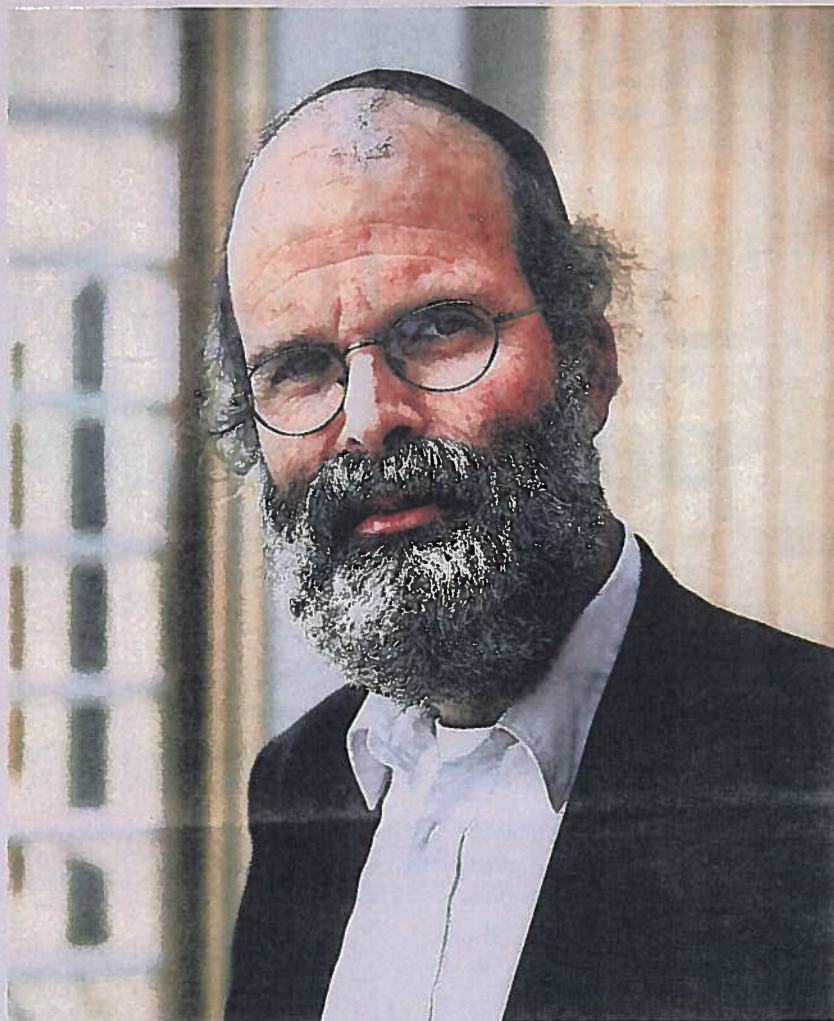
'Veel mensen hebben ongehoord gruwelijke dingen meegemaakt'

oorlogse generaties en partners laten zich vaak naar dat decor zuigen, in plaats van de getroffen naaste uit te nodigen vanuit het hier en nu over de ervaringen te praten."

Daardoor komen relaties onder druk te staan. Jacobs ziet in de gezinnen vaak 'de verstening van het verleden'. "Mensen vechten daar en toen voor het naakte fysieke bestaan. Angst en woede werden opzijgezet om te overleven. Zoals bij de veteraan die had gezien hoe zijn maat sneuvelde en die zelf verder móést. Slachtoffers zouden die overlevingsstand moeten vervangen door een houding die bij het hier en nu past."

Waar dat niet gebeurt, waar wordt gezwegen over gebeurtenissen, waar schijnbaar onverklaarbare woedeaanvallen binnen het gezin worden getolereerd, worden ook de partners en kinderen belast.

Jacobs vindt dat relaties het belangrijkste in een mensenleven zijn, zegt hij. "Als het door psychotrauma nooit anders zal gaan tussen overlevenden en

Fedia Jacobs: 'Als het niet beter gaat tussen slachtoffer en naaste, wint de onderdrukker echt.'

FOTO DINGENA MOL

hun intieme naasten, heeft de geweldadige onderdrukker pas echt gewonnen. Ik weiger dat te accepteren."

Jacobs ziet vermijding van deze thema's als verwaarlozing. Hij probeert zijn patiënten de ervaringen te laten herbeleven en ze een plaats te laten geven. Zo laat hij het onderduikkind dat, niet beseffend wat er aan de hand was, alleen maar even naar haar ouders zwaaide voordat ze met

die vreemde mevrouw meeding, in gedachten naar de plek teruggaan, om vanuit het nu - bewust en voor altijd - afscheid van haar vader en moeder te nemen.

Jacobs is een kind van na de oorlog. Zijn ouders overleefden de nazigruwelen. Dat hij orthodox-joods is, staat zijn werk niet in de weg. Integendeel. Het helpt hem, zegt hij. Toen hij zijn oude moeder moest

vertellen dat hij wilde scheiden, vroeg hij haar eerst of ze een nare boodschap aankon. Ze wilde horen wat hij te vertellen had en was blij dat hij het met haar had willen delen. "Ze noemde het een pijnlijke verrijking."

Fedia Jacobs: *Pijnlijke verrijking - Rouw en herboren relaties in de slagschaduw van oorlogsgeweld*. Uitgeverij Voetspoor/Totem, €14,95.

ADVERTENTIE

vpro neemt je mee

het belgië van...

elke zondag 20.25 uur nederland 2

Wie wil Vuurtoreneiland?

Van een verslaggever

AMSTERDAM - Wie wordt de uitbater van het Vuurtoreneiland in het IJmeer? Gisteren is de inschrijving voor het beheer en de exploitatie geopend.

Staatsbosbeheer, de eigenaar van het pleikleine stuk grond met uit de kust bij Durgerdam, zette het eiland eind vorige zomer 'in de aanbieding'. Belangstellenden stroomden toe en droomden van een wellnesscentrum, een vuurtorenmuseum of een afkickklinik. Wie nog steeds geïnteresseerd is, kan nu meedoen aan de Europese aanbestedingsprocedure.

Vuurtoreneiland is ongeveer twee voetbalvelden groot. Op een kraakwacht, wat schapen en een vos na is het onbewoond. Het eiland werd drie eeuwen geleden aangelegd als deel

van de Stelling van Amsterdam en bezit daarom een halfondergronds fort en een kleine vuurtoren. Sinds 1996 staat het op de Unesco Werelderfgoedlijst.

Maar de bebouwing is ernstig inerval geraakt. De oude loods en de mu-

Exploitant moet dit deel Stelling van Amsterdam wel willen restaureren

niteopslagplaatsen zijn verzakt en lekken en de vuurtoren is zeer roestig. De toekomstige exploitant moet daarom niet alleen een heel goed plan voor het beheer hebben, maar ook bered zijn een hoop geld uit te trekken om het forteiland te restaureren. Die restauratie zal één tot drie

miljoen euro kosten, waarvan de provincie waarschijnlijk de helft zal betalen.

Daarna mogen de gebouwen geschikt worden gemaakt voor commercieel gebruik, waarbij rekening moet worden gehouden met de kwetsbare natuur. Grootschalige recreatie zal niet worden toegestaan.

"Omdat het om een bijzondere plek gaat, is de aanbesteding ook bijzonder. Gegadigden worden in eerste instantie geselecteerd op tijd, kennis, ervaring en geld," aldus Staatsbosbeheer, dat zelf alleen verantwoordelijk blijft voor het natuurbeheer op het eiland.

Tot begin november kunnen gegadigden zich inschrijven. Daarna gaat de procedure met twaalf kandidaten verder. In juni zal bekend worden wie het eiland voor dertig jaar in erfpacht krijgt.